

Pukovnik
mr JANKO BERGLEZ

Razmjena informacija — aktuelan problem rukovođenja i komandovanja u borbenim situacijama

U ovom radu razmatraju se neka pitanja razmjene informacija. Riječ je, prvenstveno, o informacijama na osnovu kojih se u komandi stvara i aktuelizira slika o borbenoj situaciji na određenom prostoru, odnosno prati borbeni situacija. S tim u vezi, razmatraju se slijedeća pitanja: (1) pojave koje povećavaju informacijske potrebe komande, (2) pojave koje otežavaju zadovoljavanje tih potreba, (3) posljedice tih pojava na ostvarivanje rukovođenja i komandovanja i (4) neke mjere za prevazilaženje problema u toj domeni.

Razmjena informacija problematizira se općenito u borbenim situacijama, ali prvenstveno na razini združenih taktičkih jedinica. Pri tome se posmatra period od svršetka drugog svjetskog rata do danas. Takav vremenski period posmatranja izabran je zato da se istaknu razlike i ukaže na vjerovatnost određenih trendova, bez oslonca na empirijska istraživanja.

Ovim člankom se želi dovoljno uvjerljivo potkrijepiti naslovom postavljena tvrdnja da je razmjena informacija jedan od aktuelnih problema rukovođenja i komandovanja u borbenim situacijama, te inicirati nove rasprave i istraživanja.

1. Promjene u razmjeni informacija

Razmatranje razmjene informacija¹ započeli bismo hipotezom *da su sadašnje informacijske potrebe komande združene taktičke jedinice značajno veće nego u vrijeme drugog svjetskog rata.*

¹ Pod izrazom razmjena informacija ovdje se podrazumijeva svaki jedno-smjerni i dvosmjerni prijenos poruka na relaciji izvor-komanda.

U kontekstu navedene hipoteze pod informacijskim potrebama podrazumijevamo sve one informacije o borbenoj situaciji kojima komanda mora raspolagati da bi uspješno rukovodila i komandovala jedinicama u borbi. Te su potrebe, uglavnom, opredjeljene djelokrugom rada komande i samom prirodom borbene situacije. Djelokrug rada komande, kao skup njenih prava i dužnosti, značajno utječe na njene informacijske potrebe. Taj se utjecaj objašnjava činjenicom da uspješno vršenje određenih prava i dužnosti, u pravilu pretpostavlja raspolaganje određenim informacijama. Iz toga se mogu izvesti dva zaključka: (1) da svaka promjena u djelokrugu rada komande, u pravilu, izaziva bar neku promjenu u njenim informacijskim potrebama i, općenito, u razmjeni informacija i (2) da bez određenih informacija komanda, u pravilu, nije u mogućnosti uspješno obaviti određene poslove iz djelokruga svoga rada. Tome treba dodati i to da se proširenjem djelokruga rada povećavaju informacijske potrebe komande i obratno.

U periodu koji se ovdje posmatra, djelokrug rada komande združene taktičke jedinice JNA primjetno je proširen, te obogaćen novim sadržajima. Može se reći da je to posljedica relativno nove uloge komande u pogledu objedinjavanja djelovanja svih snaga u njenoj zoni, među kojima su i brojne jedinice Teritorijalne odbrane. U objedinjavanju borbenih dejstava komanda združene taktičke jedinice surađivat će s odgovarajućim štabom Teritorijalne odbrane, kao i s odgovarajućim organima društveno-političke zajednice. Nerijetko, međutim, komanda te jedinice surađivat će i s većim brojem štabova Teritorijalne odbrane pa i sa organima dviju društveno-političkih zajednica. Da bi ostvarila tu ulogu nosioca, odnosno organizatora borbenih dejstava u zoni kao cjelini, komanda mora biti informirana o jedinicama i štabovima Teritorijalne odbrane, te o nekim drugim elementima sistema općenarodne odbrane i društvene samozaštite na određenom prostoru. Drugim riječima, njene su informacijske potrebe primjetno veće nego u prošlosti. Nadalje, u periodu od drugog svjetskog rata do danas, značajno su se promijenili uvjeti za vođenje borbenih dejstava a i njihova fizionomija. Mnoge od tih promjena utjecale su na povećanje informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice, a naročito slijedeće:

Prvo, zona dejstva združene taktičke jedinice znatno je veća nego prije tridesetak godina. Prema »Opštoj ratnoj službi«, izdana 1955. godine, front napada divizije u ono vrijeme iznosio je do 4 km, a brigade oko 2 km. U isto vrijeme, širina fronta odbrane divizije iznosila je do 10 km, a brigade do 6 km. Danas, kao što se zna, zone napada i odbrane tih jedinica znatno su veće.

Navedena promjena utjecala je na povećanje informacijskih potreba, baš zbog toga što komanda mora raspolagati informacijama o karakteristikama znatno većeg prostora. Pored toga, logična je i pretpostavka da na većem prostoru ima i više raznih događaja, a komanda je obavezna da situaciju prati na cijelom prostoru za koji je odgovorna.

Drugo, u suvremenim uvjetima snage izvan zone i njihovo djelovanje znatno utječu na snage i djelovanje u zoni združene taktičke jedinice. Taj utjecaj postojao je i prije, ali je danas vidno izraženiji i efikasniji, prvenstveno zato što borba započinje na većim udaljenostima, što su dometi oružja veći, što se manevar i kretanje izvode neuporedivo brže i što su u međuvremenu stvorena neka nova oružja i druga borbena sredstva. Te, kao i neke druge promjene omogućile su prostorno udaljenijim snagama i sredstvima obiju strana da utječu na stanje i djelovanje združene taktičke jedinice. Osim toga, taj se utjecaj ostvaruje mnogo brže, a ostvareni efekti mogu biti mnogo veći nego u prošlosti.

Ove promjene obavezuju i upućuju komandu združene taktičke jedinice da situaciju prati na značajno većem prostoru oko svoje zone, koja je, kako je već rečeno, također veća.

Treće, oružana borba u suvremenim uvjetima znatno je složenija nego u periodu poslije drugog svjetskog rata, a u budućnosti će se još više usložavati. Na to su, pored ostalog, utjecale promjene u organizacijsko-formacijskom sastavu jedinica, u sredstvima podrške (ojačanja) i u načinu vođenja oružane borbe.

a) Promjene u organizacijsko-formacijskom sastavu jedinica su evidentne. Danas združena taktička jedinica u organizacijskom sastavu ima brojne i raznovrsne neposredno potčinjene jedinice, a ta činjenica obavezuje komandu da prati veći broj jedinica što povećava njene informacijske potrebe. Pored toga, te jedinice imaju sve raznovrsnije naoružanje, sredstva i opremu, ali i ljude više različitijih specijalnosti. Njihove borbene mogućnosti kao i borbene potrebe, također su veće i raznovrsnije, a veća je i međuzavisnost elemenata u djelovanju takve izrazito složene strukture. Sve te promjene pokazuju da komanda mora više znati o stanju i borbenoj aktivnosti potčinjenih jedinica, odnosno povećane su njene informacijske potrebe.

b) Promjene u sredstvima podrške (ojačanja), također su velike, osobito kada se radi o neprijatelju. Više nego prije, danas jedinice mogu biti podržane (ojačane) avijacijom i helikopterima, te različitim artiljerijskim, raketnim i drugim jedinicama. Pored toga, poseban značaj imaju nuklearno i kemijsko oružje kojim neprijatelj mo-

že raspolagati. O takvim sredstvima i jedinicama ojačanja i podrške komanda združene taktičke jedinice mora biti informirana.

c) Promjene u načinu vođenja oružane borbe su velike, što su pokazala i iskustva iz brojnih ratova i vojnih intervencija u posljednjih desetak — dvadesetak godina. Oružana borba se, u pravilu, istovremeno vodi na značajno većem prostoru u okviru zone dejstva združene taktičke jedinice, ali zahvaljujući masovnijoj primjeni helikoptera, osobito naoružanih, vodi se i u zračnom prostoru te zone. Može se reći da cijela zona združene taktičke jedinice, kao i snage i sredstva u njoj, može biti zahvaćena dejstvima protivnika, jer za to danas postoje veće i raznovrsnije mogućnosti, počev od psihološko-propagandnih aktivnosti do nuklearnih i kemijskih udara. U svakom slučaju, oružana borba i ostala dejstva u zoni kao cjelini danas se manifestiraju daleko brojnijim i raznovrsnijim događajima nego u prošlosti. Stoga se može reći da se uvijek i gotovo posvuda u zoni zbiva nešto o čemu komanda združene taktičke jedinice želi ili mora biti informirana. Prema tome, istovremeno postojanje brojnijih i raznovrsnijih događaja u zoni povećava informacijske potrebe komande. Posebno značajno povećanje informacijskih potreba komande nastaje i kao posljedica veoma čestih promjena borbene situacije. Veći intenzitet i neprekidnost u vođenju borbe, neuporedivo veća brzina i sposobnost kretanja, te izvođenja manevara, brže i efikasnije savladavanje prepreka i mnogi drugi činioci dovode do učestalijih promjena u borbenoj situaciji. Važno je i to što neke od tih promjena nastaju gotovo iznenada, ili predstavljaju sasvim novi kvalitet, te bitno utječu na dalje vođenje borbe. Da bi se u takvoj situaciji uspješno rukovalo i komandovalo jedinicama, komanda mora učestalije pratiti promjene, odnosno češće primati informacije o njima. Drugim riječima, takve učestalije promjene u borbenoj situaciji značajno povećavaju informacijske potrebe komande.

Može se zaključiti da promjene u djelokrugu rada komande združene taktičke jedinice i promjene u uvjetima i načinu vođenja borbenih dejstava ukazuju na osnovanost hipoteze da su sadašnje informacijske potrebe komande značajno veće nego u periodu drugog svjetskog rata. Posljedice toga su jasne, za uspješno obavljanje poslova iz djelokruga svog rada, komanda mora raspolagati značajno većim brojem informacija i primati ih znatno brže. Pitanje je, međutim, da li se to može uvijek osigurati, odnosno da li se te narasle informacijske potrebe mogu uvijek i u svemu zadovoljiti.

Stoga je uputno da se dalje razmatranje razmjene informacija nastavi *hipotezom da su promjene u uvjetima i fizionomiji borbenih*

dejstava bitno otežale zadovoljavanje značajno većih informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice.

Na osnovanost takve hipoteze ukazuju određene pojave među kojima izdvajamo najvažnije.

Određene teškoće proizlaze iz činjenice da se u svojoj spoznajnoj djelatnosti starješine komande mnogo manje oslanjaju na neposredno opažanje, a mnogo više na informacije koje se dostavljaju komandi posredstvom sistema veza.

Prije tridesetak i više godina nije bilo tako. Budući da su zone dejstva bile znatno manje i da se borba, uglavnom, vodila na tzv. liniji fronta, starješine su bile u mogućnosti da neposrednim opažanjem i gotovo trenutno ostvare uvid u mnoga zbivanja u zoni kao cjelini, ili bar u njenom većem i važnijem dijelu. Danas, međutim, zbog toga što su zone znatno veće nema mogućnosti da se s jednog mjesta i neposredno prati situacija na bitno većem prostoru. Osim toga, komandno mjesto se raspoređuje na većoj dubini zone, a starješine uglavnom rade u zatvorenim prostorijama.

Određene teškoće u zadovoljavanju informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice stvara i sistem veza.

U proteklom periodu sistem veza stalno se razvijao, no uporedo s tim pogoršavali su se i neki uvjeti njegovog djelovanja. Mislim da je na to najviše utjecalo slijedeće: (1) sistem veza je više nego prije izložen najraznovrsnijim dejstvima protivnika, a otkriveni elementi tog sistema sve su češće prvi objekti napada; (2) komanda združene taktičke jedinice i njeni izvori informacija (izviđačke patrola i grupe, osmatračnice i osmatračne stanice, potčinjene komande i štabovi i dr.) učestalije se premještaju i više nego prije rade u pokretu; i (3) ometanje radio i radio-relejnih veza je masovnije i mnogo efikasnije nego prije.

Djelujući u takvim uvjetima, sistem veza trpi veće gubitke i više se napreže što, u cjelini promatrano, nužno dovodi do povremenih prekida i poremećaja u pojedinim vezama, a time i do kraćih ili dužih prekida i poremećaja u razmjeni informacija. Ni prenošenje informacija kuririma (starješinama), unatoč suvremenijim sredstvima prevoza, ne odvija se uvijek bez teškoća. Pri tome, imaju se naročito u vidu učestalija premještanja izvora informacija i komande, mnogo duži putovi i mnogo raznovrsnija događanja na pravcima kretanja.

Najzad, određene teškoće u zadovoljavanju informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice mogu se objasniti većim utjecajem promjena u fizionomiji oružane borbe na obilježja primljenih informacija.

Riječ je, zapravo, o tome da neke promjene u fizionomiji oružane borbe pogoduju znatno bržem zastarijevanju informacija i pojavi sve većeg broja zakašnjelih, pa i nedovoljno vjerodostojnih informacija.

Zastarjele informacije, koje ne prikazuju situaciju onakvom kakva ona jest u datom trenutku, u trenutku njihova prijema, već onakvom kakva je ona bila u nekom ranijem trenutku, nastaju kao posljedica učestalijih promjena borbene situacije i istovremeno nedovoljne brzine njihova prenošenja. Ako se, dakle, informacija odnosi na pojavu (događaj) koja se učestalo mijenja u svojim bitnim karakteristikama, i ako se informacija o takvoj pojavi prenosi u uvjetima, sredstvima i postupcima koji ne osiguravaju primjerenu brzinu njezina prenošenja, ona će u nekoj mjeri nužno zastarjeti. Učestalost u promjeni uglavnom je svojstvena mnogim pojavama (događajima) u zoni borbenih dejstava, osobito u periodima intenzivnih i neprekidnih dejstava. Nedovoljna brzina prijenosa informacija o takvim pojavama uglavnom je posljedica djelovanja mnogih činilaca. Najutjecajniji među njima svakako su mogući prekidi i poremećaji u funkcioniranju pojedinih veza ili sistema veza u cjelini. Od ostalih činilaca, koji dodatno usporavaju prijenos informacija, treba spomenuti posredan način njihovog prijenosa, eventualno neprimjerene karakteristike raspoloživog kanala veze u pogledu brzine prijenosa i uopće sve one procedure koje treba izvršiti do početka i na kraju prijenosa, kao što su uspostavljanje veze i kriptozastita informacija.

Zakašnjele informacije, koje više ne omogućavaju poduzimanje kvalitativno povoljnijih mjera, mjera koje bi bile poduzete da je informacija ranije primljena, također su posljedica utjecaja različitih činilaca. Sve brojnije pojave i događaji i česte promjene u borbenoj situaciji nameću potrebu poduzimanja određenih mjera u što kraćem vremenskom periodu. Da bi se poduzela neka mjera ili aktivnost potrebne su odgovarajuće informacije za čije je prenošenje (razmjenu) također potrebno vrijeme. Taj proces prenošenja (razmjene) informacija može biti privremeno prekinut ili poremećen i općenito toliko usporen da dovede do zakašnjenja informacija.

Nedovoljno vjerodostojne informacije, koje istovremeno sadrže elemente istinitog i lažnog, posljedica su brojnih činilaca koji u borbenoj situaciji djeluju na ionako složen proces stvaranja informacija. Mnoge pojave (događaji) borbene situacije, često mnogo složenije nego prije, nisu uvijek dostupne našim čulima u mjeri koja omogućuje realno opažanje i izvlačenje informacija iz date objektivne stvarnosti. Otuda su moguće pogreške, pa i zablude. Umor, strah, neispavanost, nedovoljan stupanj osposobljenosti i dr. znatno pogoduju is-

krivljenosti percepcije. Spomenuti, pa i neki drugi objektivni i subjektivni činioci nepovoljno utječu i na završni čin ovog procesa — na preobrazbu stečenih saznanja (informacija) u poruku, u odgovarajući oblik simboličkog iskaza, u tzv. komunikacijsku formu.

Svakako, da u dosadašnjem razmatranju nisu analizirane sve činjenice koje bi potvrđivale osnovanost postavljene hipoteze. Ipak, smatram da navedene činjenice i logički osnovane pretpostavke dovoljno uvjerljivo upućuju na zaključak da je data hipoteza vjerovatno osnovana, a to je za svrhu ovog članka sasvim dovoljno. Dakle, realno se pretpostavlja da su promjene u uvjetima i fizionomiji borbenih dejstava bitno otežale zadovoljavanje informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice.

2. Posljedice otežanog zadovoljavanja informacijskih potreba komande združene taktičke jedinice

Iz prethodnog razmatranja može se zaključiti da ostvarivanje uloge komande združene taktičke jedinice danas pretpostavlja mnogo veće informacijske potrebe, odnosno mnogo učestalije i brže primanje (razmjenu) informacija nego u prošlosti. Dalje, u suvremenim uvjetima mnogo češće nego prije stjecat će se takve okolnosti koje će za kraće ili duže vrijeme onemogućavati, otežavati i usporavati zadovoljavanje informacijskih potreba. Poprimi li taj nesklad značajnije razmjere, a takvu mogućnost ne bismo smjeli smatrati nikakvom iznimkom, uvjeti djelovanja komande združene taktičke jedinice umnogome bi se izmjenili. U okolnostima učestalijih prekida i poremećaja u razmjeni informacija i učestalih promjena u borbenoj situaciji, komanda bi se za kraće ili duže vrijeme morala oslanjati na nedovoljne, zastarjele, zakašnjele, pa i nedovoljno vjerodostojne informacije.

Šta bi to značilo za komandu?

Nedovoljne informacije prisiljavale bi tada komandu da sliku o borbenoj situaciji, o onome što se u datom trenutku stvarno zbiva u zoni kao cjelini, pojedinim njenim dijelovima, ili izvan nje, stekne prvenstveno procjenom te situacije. No, budući da bi se u toj procjeni operiralo malobrojnima informacijama i općenito rijetkim činjenicama, procjena bi, bez sumnje, bila veoma složena, a njeni efekti prilično skromni. U stvari, stečene spoznaje koje bi nužno i prvenstveno bile utemeljene na mnogobrojnim pretpostavkama, ne bi dale valjane odgovore na mnoga aktuelna pitanja datog trenutka. Bilo

bi tu, pojednostavljeno rečeno, malo izvjesnog, potpunog i preciznog a mnogo neizvjesnog, nepotpunog i nepreciznog. Ovakve okolnosti, za koje se zna da principijelno ne pogoduju pravovremenom donošenju u osnovi ispravnih odluka, ne bi ostale bez posljedica. One bi, svakako, bile brojne i raznovrsne i neposredno bi utjecale na donošenje odluka, na izvještavanje, obavještavanje i općenito na cjelokupnu djelatnost komande i njene rezultate. S tim u vezi može se pretpostaviti da bi se u očekivanju novih informacija ponekada odgađalo s donošenjem odluka, da pojedine odluke uopće ne bi bile primjerene stvarnoj situaciji i da bi informacijska vrijednost nekih izvještaja i obavještenja bila zapravo veoma skromna. Naravno, o razmjerima tih posljedica nije lako suditi, mada je sasvim izvjesno da bi spomenute okolnosti nužno ograničavale utjecaj komande na dejstva neposredno potčinjenih jedinica, naročito u pogledu organiziranja i usklađivanja njihova sadejstva.

Zastarjele informacije otežavale bi rad komande združene taktičke jedinice već samom činjenicom što zastarjelost najčešće nije evidentna sama po sebi i što je, makar u neznatnoj mjeri, svojstvena mnogim informacijama o borbenoj situaciji. Tu je i činjenica da spoznaje o sadašnjem i budućem trenutku, koje se u ovom slučaju izvode iz informacija i slike o prošlosti, principijelno nisu sasvim vjerodostojne, a vjerojatno ni dovoljno precizne, pa ni potpune. Posljedice toga su utoliko veće ukoliko se slika o sadašnjosti prvenstveno izvodi iz slike o prošlosti ili, jednostavnije rečeno, ukoliko se u procjeni situacije komanda prvenstveno oslanja na zastarjele informacije.

Zakašnjele informacije uglavnom otežavaju ili onemogućavaju pravovremena i u osnovi ispravna reagiranja komande združene taktičke jedinice na aktuelne pojave i događaje određene situacije. Pri tome, imaju se u vidu prvenstveno ona reagiranja kojima se učestalo i najneposrednije utječe na tok borbenih dejstava kao što su, primjerice, organiziranje i usklađivanje sadejstva između jedinica. Osim toga, zakašnjele informacije prisiljavaju komandu da ostvari najveću operativnost u radu i time bar donekle umanja negativne posljedice zakašnjelih informacija.

Nedovoljno vjerodostojne informacije predstavljaju specifičan problem. Ovo prvenstveno zato što svaku primljenu informaciju ili dijelove te informacije nije uvijek moguće ispravno i brzo provjeriti sa stanovišta njene vjerodostojnosti. To pogotovo neće biti moguće kada nedovoljno vjerodostojne informacije, većom učestalošću svoga pojavljivanja, upućuju na veću obazrivost i temeljitost u ispitivanju

vjerodostojnosti, a prilike zahtijevaju da se taj proces završi za izuzetno kratko vrijeme. Naravno, sporost i pogreške u ispitivanju vjerodostojnosti informacija mogu nepovoljno utjecati na rad i rezultate rada komande združene taktičke jedinice.

Svakako, brojne informacije koje će pristizati u komandu istovremeno će karakterizirati mnoga ili tek pojedina negativna obilježja. U najnepovoljnijem slučaju primljene informacije mogu istovremeno biti zastarjele, zakašnjele i nedovoljno vjerodostojne, a pored toga i sasvim nedovoljne. Moguće je, također, da spomenute informacije karakteriziraju i druga nepovoljna obilježja kao što su nepotpunost, nepreciznost i nedovoljna razumljivost. Stegnu li se takve, krajnje nepovoljne okolnosti, komanda bi se doista suočila s ozbiljnim problemima u nastojanju da stekne i uvijek iznova aktualizira takvu sliku u borbenoj situaciji, koja će predstavljati valjanu osnovu za pravovremeno donošenje u osnovi ispravnih odluka i općenito za uspješno izvršavanje poslova iz djelokruga njena rada.

Poremećaji i prekidi u razmjeni informacija ne utječu samo na prijenos informacija od informacionog izvora do komande već i obratno, od komande do izvora. Otuda ni potčinjene komande neće uvijek pravovremeno primiti sva upućena naređenja i obavještenja, a moguće je da neka od njih uopće i ne prime. Također je moguće da će komanda združene taktičke jedinice, suočena s prekidima i većim poremećajima u prijenosu informacija, odustati od donošenja nekih odluka znajući ili osnovano pretpostavljajući da ih potčinjenima ne može pravovremeno prenijeti. Slično tome, ponekad će se odustati od upućivanja već pripremljenih naređenja, obavještenja i drugih poruka zato što su zastarjele u očekivanju da budu prenesene. Takve i slične teškoće treba očekivati i prilikom prijenosa informacija od komande združene taktičke jedinice do potčinjenih komandi i drugih izvora informacija.

Iz prethodnog razmatranja može se zaključiti da prekidi i poremećaji u razmjeni informacija, složenim uzročno-posljedičnim vezama, praktično utječu na cjelokupnu djelatnost komande. Neposredno oni imaju utjecaj na proces praćenja borbene situacije i predviđanje njena razvoja, a posredno na karakteristike odluka, akata komandovanja, izvještaja, obavještenja i drugih informacijskih sadržaja kojima komanda združene taktičke jedinice ostvaruje svoju ulogu. Čini se gotovo izvjesnim da će se negativni efekti tih utjecaja najviše manifestirati u onim djelatnostima komande kojima ona nastoji utjecati na aktuelne pojave i događaje određene situacije, na pose u organiziranju i usklađivanju sadejstva. Može se, nadalje, oče-

kivati da će se negativni efekti tih utjecaja također odraziti na suradnju komande s organima rukovođenja na određenom teritoriju.

O razmjerima tih utjecaja i njihovim posljedicama nije lako suditi, jer pojave o kojima je riječ principijelno nisu spoznatljive do kraja. Ni vježbovna praksa ne dopušta izvođenje pouzdanih i cjelovitih zaključaka. Ona je, može se reći, i odviše pojednostavljen model borbene situacije da bi evidentno manifestirala svu složenost razmjene informacija, pogotovo posljedice koje bi neprimjerena razmjena mogla izazvati. Izvjesno je tek da razmjena informacija nije samo *condicio sine qua non* rukovođenja i komandovanja jedinicama u borbenim dejstvima, već i jedan od njegovih ključnih i akuelnih problema.

3. Gdje su rješenja problema razmjene informacija

Radi izbjegavanja ili ublažavanja negativnih pojava u razmjeni informacija i posljedica koje one uzrokuju, odažno se poduzimaju mnoge i raznovrsne mjere. Neke među njima su sistemske, a druge *ad hoc* prirode.

Sistemske mjere uglavnom se poduzimaju u vrijeme mira i njima se nastoje osigurati nužne pretpostavke za ostvarivanje efikasne razmjene informacija u borbenim situacijama i za smanjivanje i ublažavanje posljedica nastalih neprimjerenom razmjenom informacija. Ove su mjere poznate jer su dio sveukupnog procesa prilagođavanja sistema rukovođenja i komandovanja uvjetima i zahtjevima vođenja općenarodnog obrambenog rata, dio jednog kontinuiranog procesa njegovog osuvremenjivanja. U okviru tih mjera posebnu pažnju nesumnjivo zaslužuju dalje osuvremenjivanje sistema veza i njegov razvoj, te uvođenje pokretnih automatiziranih informacijskih sistema.

Ad hoc mjere se poduzimaju u konkretnoj borbenoj situaciji i u vježbovnoj praksi, a obuhvaćaju različite aktivnosti i postupke kojima se u datom trenutku doprinosi smanjivanju prekida i poremećaja u razmjeni informacija ili se smanjuju i ublažavaju posljedice izazvane tim prekidima i poremećajima. Jednu od takvih mjera predstavlja izlazak komandanta na komandno mjesto neposredno potčinjene jedinice. Spomenute *ad hoc* mjere provjeravaju se inače u vježbovnoj praksi, a mnoge od njih utvrđene su odgovarajućim pravilima i uputstvima.

Što se tim mjerama može postići?

Kada je riječ o smanjivanju prekida i poremećaja u razmjeni informacija, općenito o kvalitativnom poboljšanju razmjene, najveći efekti opravdano se očekuju od sistemskih mjera. Pri tome treba imati u vidu da sistemske mjere u pravilu pretpostavljaju velika financijska ulaganja i da se ostvaruju postupno u jednom dužem vremenu. U pogledu smanjivanja ili ublažavanja negativnih posljedica izazvanih prekidima i poremećajima u razmjeni informacija i općenito njenom neprimjerenosti, zapaženi efekti mogu se, prije svega, postići *ad hoc* mjerama, dakle mjerama koje komanda združene taktičke jedinice poduzima u konkretnoj borbenoj situaciji. Jasno je, međutim, da primjena tih mjera umnogome ovisi o sistemskim mjerama, odnosno da sistemske mjere predstavljaju nezaobilaznu osnovu za uspješnu primjenu *ad hoc* mjera.

Neke među takvim odavno poznatim mjerama, kojima se u suštini ostvaruju tek nužne pretpostavke za uspješniju primjenu drugih sistemskih ili *ad hoc* mjera, želim posebno aktuelizirati.

U prvom redu podsjetio bih na zahtjev da se informacije moraju prenositi (razmjenjivati) u što sažetijem obimu. Spominjem ga zato što je danas posebno aktuelan, što umnogome ovisi o sposobnosti starješina da svoje misli izlože na koncizan i razumljiv način, i što se takva sposobnost ne stječe odjednom, već odgovarajućim obrazovanjem i uvježbavanjem. Spomenuti zahtjev ima, naravno, poseban značaj kada se radi o prijenosu (razmjeni) informacija posredstvom tehničkih sredstava veza, ali je također važan prilikom pisanog ili usmenog izlaganja raznih zapovijesti, naređenja, izvještaja, obavještenja, prijedloga i svih drugih poruka.

Dalje, podsjetio bih na mjere kojima se ostvaruju uvjeti za veće ispoljavanje inicijative i samostalnosti starješina i komandi neposredno potčinjenih jedinica. U okviru tih mjera posebno su značajne slijedeće: učestalo obavješćavanje potčinjenih komandi i susjeda radi upotpunjavanja i stalnog aktueliziranja razine njihove informiranosti, izdavanje zadataka jedinicama za duži vremenski period ili, alternativno, saopćavanje takve zamisli za dejstvo koja omogućuje starješinama da steknu jasnu sliku o cjelini i toku dejstva i dr. Ove mjere omogućuju starješinama i komandama neposredno potčinjenih jedinica da u osnovi ispravno djeluju ako i kada uslijed prekida i poremećaja u razmjeni informacija izostane odgovarajući utjecaj komande. Razumije se, primjena tih mjera u sasvim konkretnoj borbenoj situaciji ovisi, pored ostalog, i o uvježbanosti starješina.

Najzad, podsjetio bih i na značaj uvježbavanja komandi i štabova Teritorijalne odbrane za djelovanje u situacijama velike neizvjesnosti i kada se zahtjeva naglašena operativnost u njihovom radu, dakle u situacijama koje su u najvećoj mjeri posljedica neprimjerene razmjene informacija.

Mjere koje su navedene ne rješavaju probleme razmjene informacija, ali predstavljaju nezaobilazan činilac u sveukupnom ublažavanju posljedica neprimjerene razmjene informacija i važnu pretpostavku za uspješniju primjenu drugih mjera.

Ipak, mislim da pitanje djelotvornosti mjera kojima će se doista osigurati efikasna razmjena informacija u borbenim situacijama i bitno smanjiti posljedice mogućih prekida i poremećaja ostaje i dalje otvoreno. Stoga, stvarne domašaje navedenih mjera ne treba precijeniti ali niti potcijeniti.